

Ontdek méér klassiek op orkest.nl

Tweede pianoconcert van Brahms en Strauss' Ein Heldenleben

Vaste gastdirigent Lorenzo Viotti is weer even terug bij het Nederlands Philharmonisch. Hij dirigeert het orkest in Strauss' *Ein Heldenleben* en leidt Denis Kozhukhin in het *Pianoconcert nr. 2* van Brahms.

za 7 maart, 20:15
Het Concertgebouw
zo 8 maart, 15:00
De Vereeniging Nijmegen
ma 9 maart, 20:15
Het Concertgebouw

Nederlands Philharmonisch
Lorenzo Viotti, dirigent
Denis Kozhukhin, piano



Masterworks over Harold en Italie

In de podcast Masterworks bespreekt Botte Jellema met musicoloog Kees Wisse per aflevering één groot muziekwerk uit de klassieke muziek. In deze Masterworks is dat: Berlioz' *Harold en Italie*. De aflevering is te beluisteren in diverse podcastapps of via orkest.nl/podcast-berlioz.

Klassieke muziek voor iedereen. Maak jij het mogelijk?

Bij ons krijgt iedereen de kans om te ervaren wat klassieke muziek met je doet. We verwelkomen jaarlijks duizenden kinderen, leiden getalenteerde dirigenten en orkestmusici op en spelen niet alleen op de prestigieuze podia van Het Concertgebouw en De Nationale Opera, maar ook voor buurtbewoners in onze eigen NedPhO-Koepel, in poptempel Paradiso voor nieuw publiek en met kleine ensembles in zieken- en verzorgingshuizen. Geniet je van onze concerten en gun je dit iedereen? Kijk op orkest.nl/steun wat je als vriend of geefkringlid kunt doen.

 NEDERLANDS ⁴⁰jaar
PHILHARMONISCH

WAGNER

Sir Mark Elder
dirigent

BERLIOZ

Timothy Ridout
altviool

DEBUSSY

Nationaal Vrouwen
Jeugdkoor

Yakult

orkest.nl

PROGRAMMA

Richard Wagner (1813 - 1883)
Siegfried-Idyll,
voor kamermuziekensemble, WWV 103 (1870)

Claude Debussy (1862 - 1918)
Nocturnes, voor orkest en vrouwenkoor
(1899)

Wolken: Modéré
Feesten: Animé et très rythmé
Sirenen: Modérément animé

Pauze

Hector Berlioz (1803 - 1869)
Harold en Italie, symfonie in vier delen
met solo-altviool, op. 16 (1834)

Harold in de bergen: Adagio - Allegro
Processie van pelgrims die het avondgebed zingen: Allegretto
Serenade van een Abruzzo-bergbeklimmer aan zijn geliefde:
Allegro assai-Allegretto
Orgie van de brigands (rovers). Herinneringen aan de vorige scènes:
Allegro frenetico-Adagio

NEDERLANDS PHILHARMONISCH

Sir Mark Elder, dirigent
Timothy Ridout, altviool
Nationaal Vrouwen Jeugdkoor
László Norbert Nemes, koordirigent

za 21 februari, 20:15
ma 23 februari, 20:15
Het Concertgebouw

Duur concert: ca. 110 minuten

VOORPROGRAMMA

NPO Klassiek-presentator
Carine Lacor leidt het
programma in.
za 21 februari, 19:40 - 20:00
ma 23 februari, 19:40 - 20:00
in de Spiegelzaal

De wereld als partituur

Componisten vinden hun inspiratie vaak buiten de muziek. Geef Debussy een penseel en palet en hij schildert een serie schilderijen, in noten. Berlioz brengt dichtregels muzikaal tot leven. Wagner laat zich inspireren door een zonsopgang en vogelgezing voor een stuk ter ere van de verjaardag van zijn kersverse echtgenote.

Vogelzang bij zonsopgang

Het was Kerst 1870. Richard Wagner vierde voor het eerst de feestdagen met zijn nieuwe echtgenote Cosima en hun kinderen. Als extra feestvreugde was Cosima ook nog eens jarig op 24 december wat zij altijd op eerste kerstdag vierden. Wagner verraste zijn geliefde met een heuse aubade, in de vroege ochtend gespeeld door enkele leden van het orkest van Zürich op de trappen die leidden naar de slaapkamer van Cosima. Het had als titel *Tribschener Idyll mit Fidi-Vogelsang und Orange-Sonnenaufgang, als Symphonischer Geburtstagsgruss*. Zeer toepasselijk, want Wagner had bij de geboorte van zijn zoontje Siegfried, die hij liefkozend Fidi noemde, een vogel horen fluiten tijdens een schitterende zonsopgang boven hun villa Tribschen bij Luzern. Cosima vertelde later dat dit het meest bijzondere ontwakken was dat zij ooit in haar leven had meegemaakt. Eigenlijk had Wagner het stuk exclusief voor zijn vrouw willen behouden, maar toch verwerkte hij enkele passages in zijn opera *Siegfried*. Erger nog, een paar jaar later verkocht hij, door geldnood gedwongen, het stuk aan zijn uitgever. Hoe weinig kon hij toen bevroeden dat het een van zijn populairste werken zou worden.

Wolken, feesten en sirenes

‘Ik ben er steeds meer van overtuigd dat je muziek niet kunt vangen in traditionele en vastgelegde vormen, het draait allemaal om kleuren en ritmes’, aldus Claude Debussy in 1907. Een stelling waar hij zich zijn leven lang grotendeels aan heeft gehouden en die perfect toepasbaar is op zijn *Nocturnes* die hij in 1899 componeerde. Al was het in dit geval een lange weg om tot die volmaaktheid te komen. Het begon allemaal met enkele gedichten van Henri de Régnier, *Trois Scènes au Crépuscule*, die Debussy inspireerden tot een nieuw orkestwerk. Korte tijd later ontmoette hij de beroemde violist Eugène Ysaÿe die de première van Debussy's *Strijkkwartet*

speelde. Het bracht Debussy op het idee het nieuwe orkestwerk, waarvan hij alleen nog maar een pianoversie klaar had, om te bouwen tot een stuk voor viool en orkest. Maar toen ontdekte hij een serie schilderijen van de Amerikaanse kunstenaar James McNeill Whistler, *Nocturnes* getiteld, waarbij elke schilderij in slechts één kleurschakering was gemaakt. Het werd voor Debussy een nieuw uitgangspunt. Hij verliet het idee van een soloviool, en componeerde, onder dezelfde naam *Nocturnes*, in drie delen, waarbij elk deel zijn eigen orkestrale kleur had. Het zijn geen nocturnes in de klassieke musicologische zin van het woord: korte rustige pianostukken die een nachtelijke sfeer oproepen. Debussy bedoelde de titel vooral als dichtelijke verwijzing naar het werk van Whistler. De titels van elk deel gaven de illusie van een schilderij. Zo is het beeld van *Nuages* (wolken) een langzaam voorbij trekkende wolkenformatie, *Fêtes* (feesten) is een dansfeest met een opzwevend ritme in triolen. Het derde deel (sirenen) is een zeegezicht waar de sirenes hun mysterieuze gezang laten horen. Bij de première van de volledige *Nocturnes*, waren de critici lovend, maar het publiek was beduidend minder enthousiast. Dat gold ook voor Debussy zelf. Zijn hele verdere leven bleef hij aan de muziek sleutelen, bedacht weer nieuwe motieven, ritmes en klankcombinaties die hij vrij ongeordend, en soms door elkaar in zijn partituur verwerkte. Toen enige tijd later dirigent Ernest Ansermet het werk wilde uitvoerde, had hij geen idee welke wijzigingen nu de juiste waren. ‘Kies maar wat je het beste vindt’, zou Debussy hem luchtig geantwoord hebben. Bij zijn dood in 1918 was hij eigenlijk nog steeds niet klaar met schaven en bijslipen. Uitgever Jobert probeerde er het beste van te maken en publiceerde naar eer en geweten in 1930 een nieuwe partituur. En die versie wordt tot op heden als de definitieve beschouwd. Maar of Debussy dat ook gevonden zou hebben....

Italiaanse bergen

Lord Byron was al bij leven een bejubelde maar ook verguisde schrijver. Beroemd waren de ‘Byron-helden’ in zijn werken, waar Harold er een van was. Deze is de protagonist in het lange epische gedicht *Childe Harold's Pilgrimage* die gaat over de vele reizen van de hoofdpersoon. Maar eigenlijk is Harold de verpersoonlijking van Byron zelf die daarmee zijn eigen visie over zijn omzwervingen gestalte geeft. Hector Berlioz was gefascineerd door het boek en zocht op een mogelijkheid er iets mee te doen. Die gelegenheid kwam toen hij de vioolvirtuoos Niccolò Paganini tegenkwam

die hem vroeg, bijna smeekte, iets moois te schrijven voor de Stradivarius-altviool die hij bezat. Berlioz nam de uitdaging aan maar ging er totaal zijn eigen gang mee en combineerde het instrument met Byrons Harold. Deze werd de held in een vierdelig verhalend werk waarin hij werd voorgesteld door de altviool, compleet met een bijbehorend thema dat voortdurend overal opduikt. Maar met de inhoud van Byrons tekst had het weinig van doen, hooguit de naam en het idee. Want Berlioz beschrijft enkele van zijn eigen omzwervingen door het Italiaanse gebergte die hij toeschrijft aan Harold. Het begint hoog in de bergen waar Harold/Berlioz diep onder de indruk is van het majestueuze landschap. Dit maakt hem melancholiek en uitzinnig van vreugde tegelijk. Hij ziet vervolgens een groep pelgrims voorbijkomen die devoot zingend op weg zijn naar een klooster. Even later hoort hij een bergbewoner een sentimentele serenade in siciliano-stijl aan zijn geliefde brengen. Tot slot maakt hij een woest feest van dansende bandieten mee. In het geheel speelt de altviool een vrij bescheiden rol. Harold is geen held die avonturen beleeft, maar die op een terughoudende manier filosofeert over de taferelen die het orkest hem voorschotelt. Het eindresultaat was een hybride compositie die vrijwel onder geen noemer te vangen was. Was het nu een altvioolconcert of een symfonie met een solistische rol voor de altviool? Of was het eigenlijk een symfonisch gedicht gezien het verhalend karakter van de muziek? Paganini kon er in ieder geval niets mee. Hij had een virtuoos soloconcert verwacht waarmee hij kon schitteren, maar kreeg muziek waarin de altviool een vrij karig aandeel. Al na het zien van het eerste deel haakte hij af. Berlioz liet zich er niet door ontmoedigen. *Harold en Italie* ging vrij snel na zijn voltooiing in 1834 in première. Vier jaar later hoorde Paganini het stuk en was tot tranen toe geroerd. Hij nam de componist bij de arm, knielde voor hem neer en kuste zijn hand. En alsof dat niet genoeg was stuurde hij korte tijd later een bedankbrief met daarin twintigduizend francs. Berlioz was weer een tijdje uit de financiële zorgen.

Tekst: Kees Wisse

Nederlands Philharmonisch

Het Nederlands Philharmonisch is als vaste partner van De Nationale Opera hét operaorkest van Nederland. Daarnaast heeft het orkest een eigen concertserie in Het Concertgebouw en is het op podia ver buiten Nederland te beluisteren, van Rotterdam tot Wenen en Parijs. Naast het grote repertoire van Wagner, Strauss, Mahler en Stravinsky speelt het Nederlands Philharmonisch ook regelmatig wereldpremières van heden-daagse componisten: Nederlandse maar ook internationale opdrachtwerken. Tussen 2021 en 2025 speelde het orkest succesvolle concerten met de veelbesproken en briljante Lorenzo Viotti als chef-dirigent. In dit jubileumseizoen – het orkest bestaat veertig jaar! – keert hij terug als gast met meesterwerken als Mahlers magistrale *Symfonie nr. 2*. We verwelkomen topsolisten als Patricia Kopatchinskaja en Isabelle Faust, maar ook meester-dirigenten als Sir Mark Elder en Dima Slobodeniuk en natuurlijk onze eredirigent Hartmut Haenchen. Hiernaast geven we ook ruim baan aan de jongere generatie: solisten als Nikola Meeuwssen, Timothy Ridout, Ivan Karizna en dirigenten als Eva Ollikainen, Pierre Bleuse en Aziz Shokhakimov.

Sir Mark Elder, dirigent

Van 1979 tot 1993 was Sir Mark Elder muzikaal leider van de English National Opera. Daarnaast dirigeerde hij voorstellingen in talloze opera-huizen over de hele wereld, waaronder De Nationale Opera in Amsterdam. Van 2000 tot 2023 gaf Mark Elder leiding aan het Hallé Orchestra in Manchester, dat dankzij hem uitgroeide tot een van de beste Britse orkesten. Daarnaast was hij jarenlang vaste gastdirigent van onder meer het BBC Symphony Orchestra en het Radio Filharmonisch Orkest. Ook is hij een vast gezicht bij de Londense Proms, waar hij onder meer een succesvolle uitvoering van Wagners Parsifal dirigeerde. Elder heeft een groot aantal album-opnames gemaakt met het Hallé Orchestra. Als directeur van het platenlabel Opera Rara maakte hij diverse bekroonde albums met onbekende en vergeten opera's. Voor zijn verdiensten als dirigent werd Mark Elder in 2008 geridderd en mag zich sindsdien 'Sir' noemen. In 2024 schitterde Elder met het Nederlands Philharmonisch in Berlioz' *Symphonie Fantastique*.

Timothy Ridout, altviool

Timothy Ridout is te zien in zowel solo- als ensembleprogramma's in zalen als Wigmore Hall, Het Concertgebouw en Alice Tully Hall New York. Hij werkte onder andere samen met Janine Jansen, Isabelle Faust en Benjamin Grosvenor. Hoogtepunten in het seizoen 24/25 waren de wereldpremière van Mark Simpsons altvioolconcert *Hold Your Heart in Your Teeth* in de Berliner Philharmonie met het Deutsches Symphonie-Orchester Berlin onder Robin Ticciati, evenals uitvoeringen van Bartóks *Altvioolconcert* met het Orchestre Philharmonique Royal de Liège en Waltons Altvioolconcert met het Tokyo Symphony Orchestra. Timothy Ridout treedt in het huidige seizoen op met onder andere het BBC Symphony Orchestra, het Orchestre de Paris en de Dresdner Philharmonie. In 2025 won hij de Opus Klassik-prijs in de categorie 'Jonge instrumentalist van het jaar' voor zijn eerste soloalbum voor altviool met werken van Telemann, Bach, Britten en Shaw. Ridout maakt met dit programma zijn debuut bij het Nederlands Philharmonisch.

Nationaal Vrouwen Jeugdkoor

Het Nationaal Vrouwen Jeugdkoor onder leiding van László Norbert Nemes en Irene Verburg bestaat sinds 1996 en is onderdeel van de Nationale Koren. Het koor biedt zeer getalenteerde jonge vrouwen tussen de 16 en 30 jaar gelegenheid om zich op hoog niveau te bekwamen in ensemblezang. Het koor werkte samen met diverse grote orkesten waaronder het Radio Filharmonisch Orkest en de Berliner Philharmoniker, en was onderdeel van bekende concertseries als de ZaterdagMatinee en de AVROTROS Vrijdagconcerten. Componisten als Theo Loevendie, Theo Verbeij en Peter Vigh schreven speciaal voor het Nationaal Vrouwen Jeugdkoor composities. Het Nederlands Kamerorkest ging in 2002 met Het Nationaal Vrouwen Jeugdkoor op tournee met een kerstprogramma, en vorig seizoen zong het koor met het Nederlands Philharmonisch in *The Planets* van Holst. Dit programma wordt het koor geleid door László Norbert Nemes. Hij studeerde aan de Liszt Academie in Boedapest, de Universiteit van Alberta, en combineert al vanaf het begin van zijn carrière lesgeven met het dirigeren van koren.